

PEŞƏ TƏHSİLİ MÜƏSSISƏLƏRİNİN YENİ STATUSU

Ruhiyyə Daşsalahlı,

*“Azərbaycan müəllimi” qəzetinin əməkdaşı
e-mail: ruhiyedashsalahli@gmail.com*

Peşə təhsili müəssisələrinin publik hüquqi şəxs qismində fəaliyyətinə zəmin 2015-ci ildən yaranmışdır. Belə ki, ölkə prezidentinin 2015-ci il 19 yanvar tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”na əsasən, peşə təhsili müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması və optimallaşdırılması prosesi bu müəssisələrin birləşdirilməsinə və müəyyən peşə istiqamətləri üzrə ixtisaslaşmış peşə təhsil mərkəzlərinin yaradılmasına başlanılıb. Dövlət başçısının 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nə uyğun olaraq, islahat tədbirləri sürətlənib və 55 peşə təhsili müəssisəsinin bazasında 24 peşə təhsil mərkəzi yaradılıb. Bunun üçün də əvvəlcə monitorinqlər keçirilib, peşə təhsili müəssisələrinin infrastrukturunu, maddi-texniki bazası, aparılan tədrisin keyfiyyəti, müəllim-pedaqoji heyətin potensialı qiymətləndirilib. Məhz müvafiq qiymətləndirmə əsasında peşə təhsili müəssisələrinin idarəedilməsinin daha da təkmilləşdirilməsi, maliyyə vəsaitindən səmərəli istifadə edilməsi, keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə bir sıra peşə təhsili müəssisələrinin rasionallaşdırılması və optimallaşdırılması, fəaliyyətinin dayandırılması və ya müvəqqəti dondurulması, yeni tikiləcək peşə təhsili müəssisələri ilə bağlı tədbirlər görüldü. Nazirlər Kabinetinin müvafiq Qərarına görə 24 peşə təhsil mərkəzinin mərhələli olaraq publik

hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bu vacib addımın peşə təhsil mərkəzlərinə nə verəcəyi, prosesdən hansı müəssisənin uğurla çıxacağı, işin sonunda uğursuzluq ehtimalının nə qədər gözlənilən olduğu maraq doğurur. Hələlik isə uğurdan da, uğursuzluqdan da danışmaq tezdir. Hazırkı mərhələdə publik hüquqi şəxs olmağın peşə təhsil mərkəzləri üçün təmin edəcəyi imkanları qiymətləndirib, məhz inkişafa hesablanan addımlar atılmalıdır. ***Beləliklə, görək publik hüquqi şəxs statusu peşə təhsili müəssisələrinə nə vəd edir?***

Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin direktor müavini Ceyhun Kərəmovun fikrincə, publik hüquqi şəxs statusuna keçid peşə təhsil mərkəzlərinin maliyyə baxımından özü-özünü idarə etməsinə imkan yaradacaq. Çünki publik hüquqi şəxsə çevrilən bir peşə təhsili müəssisəsi öz ətrafında olan şirkətlərlə əməkdaşlığını genişləndirmək, onlarla daha yaxın əlaqələr qurmaq, sahibkarlıq fəaliyyətinin təşkili və büdcədən kənar gəlirlərin artırılması imkanı qazanacaq. Onlar bu imkandan səmərəli istifadə etməli, maliyyə azadlığını təmin etmələri üçün uzunmüddətli strateji yanaşmaları olmalı, işəgötürənlərin marağını cəlb etməlidirlər. Peşə təhsili müəssisələri yeni maliyyə mənbələri tapmalı, işəgötürənlərlə əlaqə qurmalı, keyfiyyətli tədrisi təşkil etməlidir. Bu məsələ publik hüquqi şəxsə çevrilərkən xüsusi əhəmiyyət kəsb edən məqamlardandır. Çünki publik hüquqi şəxs statusu əldə etməsi ilə peşə təhsili müəssisəsinin maliyyə baxımından çevik alətlərə

çıxış əldə etməsinə şərait yaranır. Başqa sözlə, publik şəxsə çevrilməklə peşə təhsili müəssisələrinin büdcədən kənar gəlir qazanmaq imkanları genişlənir: “Peşə təhsili müəssisəsi sadəcə müvafiq ixtisaslar üzrə kadr hazırlayıb tələbələrə təhsil vermir. Daim dəyişən əmək bazarını və texnologiyanın sürətli inkişafını müşahidə edirik. İşçi karyerası boyunca bir neçə dəfə ixtisasını dəyişmək, yeni bacarıqlar əldə etmək istəyə bilər. Peşə təhsili müəssisəsi onlara təlimlər keçirə, müxtəlif sifarişlər qəbul edə bilər. Peşə təhsili müəssisələrinin ölkə üzrə şəbəkəsinin genişliyini, peşə təhsilinin çevikliyini nəzərə alaraq fikirləşirik ki, müəssisələr bazarda işəgötürənlərə bu və bu kimi çoxsaylı təkliflər verə bilərlər. Böyük şəhərlərimizdə şirkətlərin kadr potensialının gücləndirilməsi ilə bağlı çətinliklərini peşə təhsil müəssisələri aradan qaldıra bilər” (C.Kərəmov).

Üstəlik, həmin müəssisələr üçün nümunələr də var. Belə ki, artıq 1 ildən çoxdur öz fəaliyyətini uğurla quran Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi publik hüquqi şəxs kimi təcrübəsini digər peşə təhsili müəssisələri ilə bölüşür və mümkün çətinliklərdən çıxış yolları göstərilir. Peşə təhsil mərkəzlərində dövlət-özəl əməkdaşlığının qurulduğuna dair yaxşı nümunələr var. Məsələn, Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzində belə əməkdaşlıqlar çərçivəsində bir çox layihələr icra edilir. Kadrlar hazırlanır, şirkət əməkdaşları üçün qısamüddətli təlimlər keçirilir.

Bu günlərdə Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi də publik hüquqi şəxs statusu əldə edib. Bununla da 2019-cu ildə Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin publik hüquqi şəxs statusu əldə etməsi ilə start verilən bu proses Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan 7 peşə təhsil mərkəzini əhatə edib. Ötən il 3-ü Bakıda, 1-i isə Sumqayıtda fəaliyyət göstərən 4 peşə təhsili müəssisəsinin də status qazanması artıq bu sahədə müəyyən təcrübənin olduğunu deməyə əsas verir.

C.Kərəmov Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin uğur qazanan tək müəssisə olmadığını da vurğulayıb: “İsmayilli Peşə Təhsil Mərkəzi ilə İsmayilli “Şərab-2” müəssisəsi

arasında duala bənzər peşə təhsili və təliminin tətbiqi üzrə qurulmuş strateji əməkdaşlıq çərçivəsində İsmayilli Peşə Təhsil Mərkəzinə ayrılan 2 hektar üzüm sahəsində üzümün yetişdirilməsi və yığılmasından tutmuş şərabın hazırlanmasına qədər bütün prosesdə tələbələr iştirak edir. Demək, tələbə təhsilini tamamlayanda artıq ixtisaslı kadr olacaq”.

Direktor müavininin sözlərinə görə, tutaq ki, avtomobil təmiri üzrə emalatxanası olan peşə təhsili müəssisəsi bundan iqiqat qazanacaq. Peşə təhsil mərkəzi tədrisin aparılmadığı saatlarda mövcud emalatxanasından istifadə edə bilər. Çünki publik hüquqi şəxs olması müəssisələrə tədrisin olmadığı vaxtdan səmərəli yararlanmaq imkanını verəcək. Üstəlik, peşə təhsilinin ən vacib elementlərindən birini – işləyərək öyrənmə tələbini də yerinə yetirəcəklər. Emalatxana sifariş alacağısa, işləyəcək. İşləyəcəksə, tələbəsini də iş prosesində öyrədəcək. Peşə təhsil pilləsində uğurun şərtlərindən biri budur: ***ya tələbə iş üçün işəgötürənin yanına gedəcək, ya da iş peşə təhsili müəssisəsinə və emalatxanasına gələcək.***

Publik hüquqi şəxs olmaq o deməkdir ki, peşə təhsili müəssisələrinin rəhbərləri yeni fəaliyyətlər müəyyənləşdirib. Həmin fəaliyyətlər üzrə xidmət göstərib yeni büdcədən kənar vəsait gətirsin. Ancaq bununla iş bitmir. Gələn vəsaitin necə xərclənəcəyi də önəmlidir: “Həmin vəsaiti müəssisənin əsas inkişaf istiqamətlərinə yönəldirə biləcəklər. Əldə edilən vəsaitin müəyyən hissəsini, məsələn, ən azı 40 faizi işçilərinin mükafatlandırılmasına xərclənə bilər. Çünki uğurda maliyyə motivasiyası çox önəmlidir”. Burada daha vacib bir məqam ortaya çıxır – ***fəaliyyətdə hesabatlılıq.*** C.Kərəmov yeni struktur, yeni yanaşma ilə fəaliyyət göstərən peşə təhsili müəssisələrində hesabatlılığa önəm veriləcəyini bildirib: “Publik hüquqi şəxs statusu hesabatlılığı ləğv etmir. Əksinə, yaxşı rəhbərlər məhz fəaliyyətində şəffaf maliyyə mexanizmi qurmağı bacaranlar sayılır. Tədrisin keyfiyyətindən danışırıqsa, bu o deməkdir ki, dəyişiklik istəyirik. ***Dəyişikliyi həyata keçirən kimdir?*** Təbii ki, rəhbər şəxslər və müəllimlər bu prosesin əsas iştirakçılarıdır. Müvafiq sahələr üzrə mütəxəssislər təhsilə cəlb edildiyindən onlar əmək bazarında, şirkətlərdə tələbatı düzgün müəyyənləşdirəcəklər. Bu, onların özünün də təşəbbüslə

çıxış etməsinə, işəgötürənlər qarşısına təkliflərlə çıxmasına imkan verəcək”.

Bəs, bu dəyişikliyi icra edəcək şəxslər buna hazırdır mı? Dünənə qədər hər çətinliyi dövlət vəsaiti ilə həll edən peşə təhsili müəssisələri yeni tələblərlə ayaqlaşma biləcəkm i?

C.Kərəmovun sözlərinə görə, həm tədrisi keyfiyyətli quran, həm də geniş əməkdaşlıq imkanları yaradan direktorlar var: “Ancaq hamı haqqında eyni fikri deyə bilmərik. Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi peşə təhsili müəssisələrinin işəgötürənlərlə əlaqələrinin gücləndirilməsinə dəstək verir. İdarəedicilərin təlimdən keçməsi, onların beynəlxalq təcrübə ilə tanış olmaları üçün imkanlar axtarışındayıq. Son bir neçə ildə bir çox peşə təhsili müəssisələrinin rəhbərləri beynəlxalq təcrübə imkanları ilə təmin olunublar. Böyük Britaniya və Türkiyəyə təcrübə mübadiləsi məqsədi ilə səfərlər təşkil edilib”.

Bu da bir həqiqətdir ki, hazırda peşə təhsili müəssisələrinə vəsait əsasən dövlət büdcəsindən daxil olur: “Peşə təhsili pilləsində təhsil alan tələbələrin tərkibinə baxsanız görürsünüz ki, təhsilənlərin təqribən 90 faizi dövlət vəsaiti hesabına təhsil alır. İdarəetmə üçün tələb olunan vəsaitdən tutmuş müəllimlərin əməkhaqqına qədər hər ehtiyac dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilir”.

Başqa bir tərəfdən, publik hüquqi şəxs statusuna keçid qaçılmaz olsa da, bütün peşə təhsili müəssisələrinin imkanları eyni deyildir. Hazırda müəssisələrdə infrastrukturun modernləşdirilməsi prosesi davam edir: “Bu il ərzində bir sıra yeni publik hüquqi şəxsin yaradılması planlaşdırılır. Artıq 5 peşə təhsili müəs-

sisəsinin sənədləri hazırlanaraq müvafiq qurumlara müraciət olunub. Bərdədə istifadəyə veriləcək yeni peşə təhsili müəssisəsi regionda çox böyük imkanlar vəd edir. Müasir məktəb – müasir emalatxanalar, yataqxana və s. imkanları təhsilənlər üçün keyfiyyətli təhsilə şərait yaradacaq. Həm sənaye, həm də kənd təsərrüfatı istiqaməti üzrə tədrisin təşkil ediləcəyi daha bir müasir peşə təhsili müəssisəsi isə Cəlilabadda tikilir” (C.Kərəmov).

C.Kərəmov bu prosesdə tətbiq ediləcək yeni yanaşmadan da danışır: “Peşə təhsili müəssisələri ilə universitetləri yaxınlaşdırırıq. Mingəçevirdə yaradılacaq peşə təhsili müəssisəsi bu baxımdan ilk olacaq. Belə ki, peşə təhsili müəssisəsi Mingəçevir Dövlət Universiteti ilə eyni kompleksdə olacaq. Eyni bazadan – emalatxana və laboratoriyalardan istifadə edəcəklər” (C.Kərəmov).

Ölkədə peşə təhsili müəssisələrinin publik hüquqi şəxs statusunun əldə etməsi ilə bağlı qərarın arxasında idarəetmənin daha da təkmilləşdirilməsi, maliyyə vəsaitindən səmərəli istifadə edilməsi, keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması məqsədi durur. Bu məqsədə gedən yolda peşə təhsili müəssisələrinin doğru qərarlarla daha böyük nəticələr əldə edə biləcəyinə ümid çox böyükdür. Görülən işlər peşə təhsili müəssisələrini məqsədə doğru addım-addım yaxınlaşdıracaq: “İdarəetmə baxımından peşə təhsili müəssisələrinin publik hüquqi şəxsə çevrilməsi önəmlidir. Prosesin sonunda çox böyük nəticələr əldə edəcəyimizi düşünürük” (C.Kərəmov).